

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТТЯ ОБ'ЄКТУ ТА ПРЕДМЕТУ У ЗАСТАВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Кізлова О.С.,

доцент кафедри цивільного права НУ ОЮА

Дана стаття присвячена розгляду проблеми співвідношення та розмежування поняття об'єкту та предмету цивільних правовідносин взагалі, та заставних правовідносин. Встановлено, що залежно від того, що є предметом застави, нерухоме чи рухоме майно, дія заставодателя як прояв його діяльності можуть бути різними, але в той же час це не змінює суті самої дії, направленої на виникнення заставних відносин.

Ключові слова: об'єкт, предмет, заставні правовідносини.

Данная статья посвящена рассмотрению проблемы соотношения и разграничения понятий объекта и предмета в гражданских правоотношениях вообще и залоговых правоотношениях. Определяется, что в зависимости от того какой вид имущества (недвижимое или движимое) является предметом залога, действия залогодателя как следствие его деятельности могут быть различными и не меняют сути самого действия, направленного на возникновение залоговых отношений.

Ключевые слова: объект, предмет, залоговые правоотношения.

This article is sacred to consideration of problem of correlation and differentiation of concept of object and article of civil legal relationships in general, and mortgage legal relationships. It is set that depending on that which is the article of mortgage, real or movable estate, an action of заставодателя as display of his activity can be different, but at the same time it does not change essence of action, sent to the origin of mortgage relations.

Keywords: object, mortgage legal relationships.

Вибір теми дослідження обумовлений насамперед тим, що застава за своєю природою представляє поєднання речовинних і зобов'язальних елементів, де без чіткого розмежування понять «предмет» та «об'єкт» нам не обійтися. У статтях, присвячених заставі йдеться про предмет застави, і це абсолютно правильно, оскільки під ним розуміється будь-яке майно, яке може бути відчужене заставодателем на яке може бути обернене стягнення, і зміни предмета застави в різні історичні періоди не змінює його суті.

Проблемою визначення об'єкта зобов'язальних відносин займалися ряд учених і в XIX, і в XX і в XXI ст., і сьогодні в науковій літературі (як вже наголошувалося вище) з даного питання немає певного погляду.

Метою дослідження є визначення розмежування стійких понять «об'єкт» і «предмет» з встановленням їх специфіки у заставних правовідносинах.

Предметом застави відповідно до ст. 576 ЦК України [1] може бути будь-яке майно, яке згідно із законом заставодатель може відчужувати і на яке може бути звернено стягнення. У свою чергу ст. 190 ЦКУ, перше на законодавчому рівні визначила, що майном є особливим об'єктом вважається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Класифікація майнових прав на речові і зобов'язальні за ознакою об'єкта тих чи інших прав була і залишається спірною.

Визначаючи предмет зобов'язання К. Ф. Чиларжев, що для того, щоб стати предметом боргу або об'єктом боргу (він ці поняття ототожнював) в юридичному сенсі, предмет зобов'язання завжди повинен мати для кредитора майнову цінність, те, що «ніяк не може бути замінене доставкою грошової суми, з юридичного огляду не може стати предметом боргу» [2]. Не розділяв поняття предмета і об'єкта і Годеме.

К. Анненков розглядаючи речі як об'єкти цивільних прав зазначав, що «об'єктом майнових цивільних прав з римського права могло бути все те, чого немає особа управомочена, тобто все інше в природі в тій мірі, в якій воно може підлягати пануванню особи» [3].

У цьому плані об'єктом цивільних прав визнавалися як речі, так і особи, в тому відношенні (і це дуже важливо для конкретизації понять «предмет» та «об'єкт» при заставних правовідносинах), що особа управомочена через перейняття на себе іншою особою якогось зобов'язання отримувала право на дію, тобто отримувала право вимоги здійснення або невиконання яких-небудь дій.

Іншими словами, заставі іманентно властиво поняття «річ» – як предмет, під яким розуміється «повна річ, що задовольняє ті чи інші потреби», і «зобов'язання» – як право на певні дії.

Цілком імовірно, що дослідження даного питання необхідно розглядати з філософського погляду, оскільки ще починаючи з Риму юристи «вивчали матеріали права, озброєні філософськими ідеями і принципами, успадкованими Римом від Греції».

Якщо передбачити, що поняття «предмет» та «об'єкт» в контексті заставних правовідносин є тотожними, то тоді, по-перше, що ми розуміємо під терміном «об'єкт правовідносин» і по-друге, чи можливо визначити на якому етапі цих правовідносин, ми говоримо не про «предмет», а саме про «об'єкт правовідносин».

У той же час необхідно співвіднести поняття «річ», «об'єкт» і «предмет». Аналіз філософського змісту даних понять показує, що вони дуже близькі один до одного, оскільки вживаються для позначення стійких, відносно самостійних фрагментів матеріального світу, але й мають конкретні відмінності, тому що їх реальний зміст розкривається в процесі функціонування.

І. Б.Новіцький і Л. А. Лунц звертали увагу на те, що річ може бути об'єктом «речового правовідношення», але лише в тому сенсі, що «річ» є лише тим, з приводу чого правовідносини виникають, тобто передумовою правовідношення [5].

Наявність в речей різних властивостей є об'єктивною основою існування безлічі видів різних відносин (відносно заставних правовідносин і різних дій).

У зв'язку з цим можна говорити про те, що залежно від того яка «річ» є предметом застави, рухома або нерухома, може йти мова про абсолютно конкретні дії контрагентів, направлених на здійснення зобов'язання.

Взаємини категорій «річ», «властивості» «відношення» відрізняються складністю, суперечністю і, безумовно, різноманіттям форм, що має методологічне значення при дослідженні понять «предмет» і «об'єкт» при заставних правовідносинах.

Основним питанням залишається питання про те, що саме розуміємо під «об'єктом правовідношення»?

У контексті проблеми, яка встановлена, основним питанням для нас є питання про тотожність понять «предмет» та «об'єкт». С. С. Алексеев вважав, що смислове значення термінів «об'єкт» і «предмет» повністю збігаються, тому в нормативних актах і в правовій літературі вони визначаються, як тотожні, замінені терміни [6].

Так, наприклад, О. В. Попова пише: «якщо закладений згідно із договором предмет застави буде визнаний об'єктом, який підлягає реєстрації в органах Держтехнагляду, заставодавець зобов'язаний зареєструвати право застави на даний об'єкт відповідно до чинного законодавства» [7].

Л. В. Саннікова справедливо помічає, що за останні два століття було висловлено так багато думок з приводу того, що вважати «предметом», а що «об'єктом» в зобов'язальних правовідносинах, що сформулювати щось нове практично неможливо, і тому слід звернути увагу на ті концепції, які отримали подальший розвиток в теоретичних роботах [8].

М. І. Брагінський предметом вважав ті дії, які повинен зробити боржник [9], проте він висловлював і іншу думку, що дія зобов'язаної особи буде все ж об'єктом, а не предметом зобов'язання.

Розглядаючи ж поняття, «предмет охоплює весь набір показників того, з приводу чого укладений договір, а в найелементарнішому вигляді предмет виражається у формулі «чого і скільки, іншими словами, в цьому визначенні він явно не мав на увазі дію боржника.

У дискусії по доповіді І. А. Брауде «До питання про об'єкт правовідносин з цивільного права» чіткіше висловився Д. М. Генкін «...під об'єктом не можна розуміти ні річ, ні інтерес (рушійний момент), ні результат (підсумок правовідношення) ... слід визнати, що об'єктом завжди має бути дія» [7].

Л. В.Саннікова, критикуючи концепцію «об'єкт правовідношення —дія» відрізняла два істотні недоліки: 1) об'єкт втрачає своє значення як один з найважливіших критеріїв диференціації договірних зобов'язань, оскільки об'єктом будь-якого зобов'язання визнається дія; 2) зобов'язання про надання послуг взагалі позбавляються свого специфічного сенсу [7].

Певній критиці піддалося і положення А. П. Дудіна про те, що об'єкт зобов'язального правовідношення це предмет на який направлена діяльність суб'єктів правовідносин, здійснювана ними в процесі реалізації своїх суб'єктивних прав і обов'язків [7].

Полярність даних положень має давню історію і до кінця не опанована в сучасній цивілістиці. Ще Д. І. Мейер предметом зобов'язання називав саме дії зобов'язаної особи, але в той же час це не заважало йому тут же виділяти гроші (а не дії зі сплати грошей) як предмет зобов'язання [9].

У підручнику «Цивільне право України» за ред. О. В. Дзери і О. С. Кузнецової дії, які мають бути вчинені одним учасником зобов'язання на користь іншого, іменують предметом зобов'язання [13].

Початок заставних відносин це певна дія з боку заставодавець для забезпечення свого майнового інтересу, і природно ми говоримо в цей час саме про предмет застави, тобто про конкретну річ, якою володіє заставодавець на момент виникнення цих відносин.

Можливо, варто було б звернути увагу і на той момент, що залежно від того, що є предметом застави, нерухоме чи рухоме майно, дія заставодавець як прояв його діяльності можуть бути різними, але в той же час це не змінює суті самої дії, направленої на виникнення заставних відносин.

Зі всього вище сказаного можна зробити такий висновок: знаходження предмета застави у заставодавець це початок заставних відносин, в результаті його дій, як одичного самостійного акта виникають відносини між ним і заставодавець, реалізувати свої суб'єктивні права та обов'язки вони можуть лише при певних правовідносинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16.01. 2003 р.
2. Чиларже К.Ф. Учебник Институций Римского права. – под.ред.проф. В.А. Юшкевича- М.,1991
3. Анненков К. Система русского гражданского права. Введение и общая часть. Т.1. Изд-е 3 перер. – СПб,1910
4. Новицкий И. Б. Лунц Л. А. Общее учение об обязательствах. – М., 1950. – С. 39–45
5. Алексеев С. С. Об объекте права и правоотношениях // Вопросы общей теории советского права. – М., 1960. – С. 256;
6. Попова О.В. Закон и ипотека. Договор, рекомендации, комментарии. – М.,2006г.
7. Санникова Л. В. Об объекте обязательственного правоотношения // Государство и право. – 2004. – № 10. – С. 57–64;
8. Брагинский М. Н. Обязательства и способы их обеспечения: неустойка, залог, поручительство, банковская гарантия (комментарий к новому ГК) // Правовые нормы о предпринимательстве: Бюллетень. Вар. 1. – М., 1995. – С. 36
9. Мейер Д. И. Русское гражданское право. – К.: Статут, 1997. – С. 125–129;
10. Цивільне право України: Підручник: у 2х кн./ За ред. О. В. Дзери і О. С. Кузнецової. -2е вид. доп і перер. – К.,2004. – Кн..1